

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 17/2004 vp

Hallituksen esitys laeiksi kuntien valtionosuuslain 30 §:n, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 18 ja 45 b §:n, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä lokakuuta 2004 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi kuntien valtionosuuslain 30 §:n, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 18 ja 45 b §:n, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta (HE 181/2004 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Matti Lahtinen, opetusministeriö
- erityisasiantuntija Päivi Rajala, Suomen Kuntaliitto
- rahoitusjohtaja Reijo Tuori, Espoon kaupunki
- apulaisosastopäällikkö Pentti Aho, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- toiminnanjohtaja Maria Bäck-Palmén, Bildningsforum
- pääsihteeri Eeva-Inkeri Sirelius, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY
- pääsihteeri Aaro Harju, Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuntien valtionosuuslakia, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Lakeihin ehdotetaan otettaviksi säännökset, joiden mukaan vuodesta 2005 toteutettavaksi

tarkoitettun valtion ja kuntien välisen kustannusten jaon tarkistuksen edellyttämät valtionosuuksien lisäykset tehtäisiin jaksoitusti neljän vuoden aikana vuosina 2005—2008. Kustannusten jaon tarkistus olisi tämänhetkisen arvion mukaan kokonaisuudessaan noin 502 miljoonaa euroa. Vuosina 2005—2007 valtionosuuksia lisätäisiin tämän perusteella yhteensä noin 86 mil-

joonalla eurolla kunakin vuonna. Loppuosa tarkistuksesta lisättäisiin vuoden 2008 valtionosuuksiin.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetussa laissa säädettyä valtion ja kuntien välistä kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannustenjakoa siten, että valtion osuutta korotetaan tilastoluokituksissa tapahtuneiden muutosten vuoksi sekä kansallisen terveydenhuollon hankkeen ja sosiaalialan

kehittämishankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi 31,82 prosentista 32,99 prosenttiin. Tällöin vastaavasti kuntien osuus mainituista kustannuksista alenee 68,18 prosentista 67,01 prosenttiin.

Esitys liittyy valtion vuoden 2005 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 2005 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta käsittelee tässä lausunnossa hallituksen esitystä omaa toimialaansa koskevista osin.

Kunnat ovat panostaneet ennakoitua enemmän opetukseen, minkä vuoksi kustannustenjaon tarkistuksessa valtio joutuu maksamaan yhteensä 132 miljoonaa euroa. Tarkistus on osa nykyistä valtionosuusjärjestelmää, jossa todellisia menoja verrataan jälkikäteen valtionosuuden laskennallisiin rahoitusperusteisiin. Voimassa olevan lain mukaan koko tarkistus tulisi ottaa huomioon kokonaisuudessaan vuoden 2005 opetustoimen yksikköhinnoissa, mutta valtiontaloudellisista syistä hallitus esittää tarkistuksen jakamista neljälle vuodelle siten, että vuonna 2005 valtionosuus kasvaa 23 miljoonaa euroa, vuonna 2006 kasvu on 46 miljoonaa euroa, 69 miljoonaa euroa vuonna 2007 ja 132 miljoonaa euroa vuonna 2008.

Perusopetuksen käyttökustannukset ovat kasvaneet vuodesta 2002 vuoteen 2003 4,8 prosenttia. Yhtenä syynä kustannuskehitykseen on ollut erityisopetuksen lisääntyminen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan erityisopetukseen siirrettyjen oppilaiden aiheuttamat kustannukset vaihtelevat kuntien välillä suurestikin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opetuksen arvioidusta kustannustason muutoksesta otetaan huomioon 75 %, mikä on parempi taso kuin aiemmin. Tämä lisää perusopetuksen järjestäjien valtionosuuksia kunnille n. 29 mil-

joonaa euroa. Vajaa indeksitarkistus aiheuttaa kuitenkin ongelmia erityisesti sen vuoksi, että se kasvattaa kuntien rahoitusosuutta kumulatiivisesti.

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksiin ja -avustuksiin ehdotetaan ensi vuodelle lisäystä 80 miljoonaa euroa kuluvaan vuoteen verrattuna. Kuntien ja kuntayhtymien osuus tästä valtionosuuksien kasvusta on 63 miljoonaa euroa. Valtionosuuden lisäyksestä 30 miljoonaa euroa aiheutuu valtionosuuksien lisäyksestä aamu- ja iltapäivätoimintaan sekä hallitusohjelmassa sovitun esiopetuksen kuljetusetuuden korvaamisesta kunnille. Ikäluokkien pienenemisen arvioidaan vähentävän valtionosuuksia 16,6 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta viittaa valtion talousarvioehdotuksesta antamaansa lausuntoon (SiVL 9/2004 vp — HE 151/2004 vp) ja painottaa, että aikaistamalla valtionosuuksien maksatusta sekä kohdentamalla hallitusohjelman mukaisesti ikäluokkien pienenemisestä aiheutuvat säästöt opetustoimen hyväksi voitaisiin korjata opetustoimen valtionosuuksien jälkeenjääneisyydestä syntyvää rahoitusvajetta.

Hallituksen esittämien toimenpiteiden johdosta kunnat joutuvat sopeuttamaan koulutuksen järjestämistä lähivuosina, vaikkakin valtionosuudet monessa kunnassa ovat suhteellisen pieni osa kunnan koulutukseen käyttämästä kokonaisrahoituksesta. Valiokunta korostaa sitä, että korkeatasoisen koulutuksen edellytyksenä on

asianmukainen rahoitus niin yleissivistävän kuin ammatillisen koulutuksen järjestämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä otetaan huomioon valtionosuusuudistusta tehtäessä ja toteutettaessa. Valiokunta pitää välttämättömänä myös valtionosuuden määräytymisen perustana olevien tietojen saamista huomattavasti nykyistä ajantasaisemmiksi.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
vpj. Sade Tahvanainen /sd
jäs. Esko Ahonen /kesk
Tuomo Hänninen /kesk
Rauno Kettunen /kesk
Minna Lintonen /sd
Mikaela Nylander /r

Kirsi Ojansuu /vihr
Seppo Särkiniemi /kesk
Ilkka Taipale /sd
Marja Tiura /kok
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /kok
Unto Valpas /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Mielestämme HE 181/2004 vp olisi tullut kokonaisuudessaan hylätä, koska se heikentää kuntien mahdollisuuksia tarjota laadukasta perusopetusta.

Kuntatalous on heikentynyt vuodesta 2003 alkaen. Ensimmäistä kertaa vuoden 1976 jälkeen kuntien talous oli alijäämäinen vuonna 2003. Alijäämä syvenee kuluvana vuonna, ja heikko kehitys jatkuu myös vuonna 2005.

Vuoden 2005 budjetti on kunnille pettymys, koska todellisia lisäpanostuksia peruspalvelujen järjestämiseen ei ole juurikaan tulossa. Kuntien ja valtion välisen kustannusten jaon tarkistuksen perusteella kunnille kuuluvien rahojen maksu jaksotetaan valiokunnan hyväksymän esityksen mukaan neljälle vuodelle ja vielä takapainotteisesti. Viimeinen ja suurin maksuerä sijoittuu seuraavalle vaalikaudelle ja seuraavan hallituksen vastuulle.

Opetustoimissa menot ovat lisääntyneet mm. erityisopetuksessa olevien oppilaiden määrän kasvaessa. Perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen palkkausmenoihin ovat vaikuttaneet myös asteittain voimaan tullut opettajien eläkevakuumaksujen maksukorotus. Eläkemaksujen osalta korotusvaikutukseksi arvioitiin perusopetuksen osalta noin 390 euroa/oppilas ja lukioiden osalta noin 440 euroa/oppilas.

Voimassa oleva opetuslainsäädäntö korostaa oppilaiden oikeuksia. Uudet opetussuunnitelmat ja tuntijaot otetaan asteittain käyttöön, ja tämä tulee lisäämään lähivuosina opetuksen kustannuksia. Nykyisen kustannustenjaon tarkistusjärjestelmän muutos on esillä valtioneosuusdistuksen yhteydessä.

Edellä mainituilla perusteilla pidämme ehdotomasti kiinni siitä, että voimassa olevaa kustannusten jaon tarkistusta noudatetaan ja kuntien opetustoimille kuuluvat rahat maksetaan täysimääräisesti jo ensi vuonna. Kustannustenjaon tarkistus on ollut ainoa oikeudenmukainen tapa ottaa huomioon palvelujen laadussa ja sisällössä tapahtuneet muutokset ja myös lakien säätämisvaiheessa tapahtuneet alimitoitettut kustannusarviot. Mielestämme kustannusten uudelleenjaon tulee tapahtua nyt voimassa olevan lainsäädännön pohjalta.

Koska 2. lakiehdotus ei kuulu sivistysvaliokunnan toimialaan, ehdotamme 1., 3. ja 4. lakiehdotuksen hylkäämistä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katsomme, että sivistysvaliokunnan olisi tullut lausunnossaan hallintovaliokunnalle esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset 1, 3 ja 4 hylätään.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2004

Kaarina Dromberg /kok
Kirsi Ojansuu /vihr
Marja Tiura /kok

Raija Vahasalo /kok
Unto Valpas /vas